

TERMAL TURİZMİN GELİŞTİRİLMESİ KAPSAMINDA ÇEŞME İLÇESİ TERMAL KAYNAKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

THE EVALUATION OF THERMAL SPRINGS IN CESME FOR THE
DEVELOPMENT OF THERMAL TOURISM

Doç.Dr. Adnan TÜRKSOY, Ege Üniversitesi, Çeşme Turizm ve Otelcilik
Yüksekokulu, adnan.turksoy@ege.edu.tr

Öğr.Gör. Selcen Seda TÜRKSOY, Ege Üniversitesi, Çeşme Turizm ve Otelcilik
Yüksekokulu, selcen.seda.turksoy@ege.edu.tr

ÖZET

Turizm hareketlerine katılımın en önemli motiflerinden birisini sağlık ya da tedavi oluşturmaktadır. İlk çağlardan bu yana doğanın sağlık verici özelliklerinden yararlanmak isteyen insanlar, termal kaynakların bulunduğu yerleri ziyaret ederek, kaybettikleri sağlıklarına yeniden kavuşmayı amaçlamışlardır. Günümüzde termal turizm hareketlerine katılan kişi sayısı özellikle gelişmiş ülkelerde hızla artmakta, yaşlanan nüfus, üçüncü yaş ve sağlık amaçlı turizm kapsamında termal turizme katılmaktadır.

Kaynak zenginliği açısından dünyada ilk 7 ülke arasında yer alan Türkiye'nin termal kaynakları, hem debi ve sıcaklıkları hem de fiziksel ve kimyasal özellikleri ile Avrupa'daki termal kaynaklardan daha üstün nitelikler taşımasına rağmen bu seyahat motifiyle ülkeye gelen turist sayısı diğer ülkelere göre oldukça düşük kalmaktadır. Aynı durum uygun iklimi, potansiyeli yüksek termal kaynakları, alternatif ve kolay ulaşım olanakları, İzmir iline yakınlığı gibi çekiciliklerine rağmen turizm hareketlerinden yeterince pay alamayan Çeşme ilçesi için de geçerlidir.

Bu noktada çalışmanın amacı Çeşme'deki en önemli doğal çekiciliklerden birisini oluşturan termal kaynakların turistik amaçlı kullanım olanaklarının değerlendirilerek, ilçenin turizm hareketlerinin yıl içine yayılması ve ülke genelindeki turizm gelirlerinden daha fazla pay alabilmesi için önerilerin getirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Çeşme, Termal Kaynak, Termal Turizm,

ABSTRACT

Health or cure forms one of the major motives while travelling. From the early periods of time, people wishing to make use of the treatments offered by nature aim to return to their health by visiting thermal springs. Today the number of people taking part in thermal tourism movements increase rapidly mainly in developed countries and the ageing populations participate in thermal tourism for third age and health tourism purposes.

Although the thermal springs in Turkey (among the first seven countries in terms of the spring richness) have superior characteristics than the other thermal springs in Europe with its properties of volume of flow, hotness, and physical and chemical ingredients, the number of tourists visiting Turkey is still less than the countries in Europe. The same position is valid for Cesme which can't get its share from the overall tourism industry movements, although it has great tourism potential with its unique beaches, surfing and swimming, climate and thermal springs and a good network of transportation, etc.

At this point, the aim of the study is to develop improvement tendencies evaluating the current thermal springs to obtain a bigger share from the overall tourism movements for the benefit of Cesme and spread the tourism season into 12 months.

Key Words: Cesme, Spa, Thermal Spring, Thermal Tourism, Wellness.

1. GİRİŞ

Gelişmiş ülkelerdeki sanayileşme ve kentleşme sonucu ortaya çıkan çevre sorunları, hava kirliliği, stres, mevsim değişiklikleri gibi olumsuz faktörlerin yanı sıra dünya genelinde yaşanan küresel krizle birlikte ağırlaşan iş ve yaşam koşulları, kişilerin sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu noktada gelişmekte olan ya da gelişmiş ülke vatandaşları kitle turizminin dışında bozulmamış doğası, çevresi, iklim ve fiziksel özellikleriyle sağlıklarını tekrar kazanacakları ya da zindelik sağlayacakları turistik alanlara seyahat etmektedirler.

Günümüzde uygun alt yapı koşulları sağlanmış, yeterli donanım ve personele sahip termal merkezlerde kişilere özel uygulanan termal kaynak kürleriyle, kişilerin sağlığını yeniden kazanması ya da fiziksel ve ruhsal dinlendirilmesine yönelik hizmetler sunulmaktadır. Popülaritesi hızla artan bu merkezlerde termal sular yardımıyla kişilerin sağlığına doğal destek sağlanırken, elde edilen termal turizm geliri, diğer turizm türlerine oranla oldukça yüksek düzeye ulaşabilmektedir.

Türkiye'nin sahip olduğu termal kaynaklar fiziksel ve kimyasal nitelikler enerji üretiminden, konut/sera ısıtmasına ve termal turizme kadar çok geniş

TERMAL TURİZMİN GELİŞTİRİLMESİ KAPSAMINDA
ÇEŞME İLÇESİ TERMAL KAYNAKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

yararlanma olanakları sunmaktadır. Çeşme ilçesinde yer alan termal kaynakların uzun yıllar termal tedavi amacıyla kullanılmasına rağmen kaynak çevresinde donanımlı tedavi ünitelerinin bulunmaması, yetersiz ve niteliksiz konaklama kapasitesi bölgede karşılaşılan başlıca olumsuzlukları göstermektedir.

Çalışmada ilçe genelinde yer alan termal kaynakların detaylı bir envanteri ve turizm amaçlı kullanımı akademik boyutta ele alınmış olup, araştırma yürütülürken konuyla ilgili yerel ölçekli kurum ve kuruluşların arasındaki eşgüdüm eksikliği, istatistiki verilerin yetersizliği ve konunun öneminin yeterince kavranılamaması gibi bir takım olumsuzluklarla karşılaşmıştır. Çalışmada araştırma yapacaklar için açıklayıcı temel bilgiler verilmekte, konuyla ilgili literatür taramasının yanısıra bölgesel verilerin toplanıp analiziyle, ilçede termal turizmin geliştirilmesine yönelik stratejiler geliştirilmektedir.

2. TERMAL TURİZM

2.1. Termal Turizm Kavramı

Genel olarak 180 °C'nin üzerindeki termal kaynaklar jeotermal enerji üretiminde, 45-180 °C arasında olan akışkanlar ve termal sular konut ve sera ısıtmasında, 30-45 °C arasındaki kaynaklar ise banyo ve içme olarak kür ve termal tedavi amaçlı kullanılmaktadır. Termal tedavi için uluslararası kabul gören Alman Kaplıcalar Birliği'nin standartlarına göre ise doğal sıcaklıkları 20 °C nin üzerinde olan şifalı sulara "Termal Su", litrelerinde 1 g'ın üzerinde çözünmüş mineral içeren daha düşük sıcaklıktaki sulara "Mineralli Su" hem doğal sıcaklıkları 20 °C'nin üzerinde olan hem de litrelerinde 1g'ın üzerinde çözünmüş mineral içeren sulara "Termomineral Su" (Sıcak Mineralli Sular) adı verilmektedir (Özbek ve Özbek, 2008). Bu noktada termal turizmde kullanılan termomineral suların ve bunların iyileştirici etkisinin bulunduğu hastalıklar Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1: Termal Kaynak Suları ve Tedavi Edici Özellikleri

Termal Kaynağın Özelliği	Tedavi Edici Özelliği
Sodyum Klorürlü Sular	Romatizma, deri hastalıkları, astım, bronşit, kalp, kan dolaşımı hastalıkları, bünye yorgunlukları, sinirsel yorgunluklar
Hidrokarbonatlı ve Karbonatlı Sular	Beslenme bozukluğu, böbrek ve idrar yolları, romatizmal hastalıklar
Sülfatlı Sular	Beslenme Bozukluğu, böbrek ve idrar yolları ile romatizmal hastalıklar
Demirli Sular	Kandaki demir oranının zayıflığı
Arsenli Sular	Bünyesel zayıflıklar
İyotlu Sular	Solunum yolu rahatsızlıkları, kalp, kan dolaşımı ve göz rahatsızlıkları
Kükürtlü Sular	Romatizma, deri, kadın, göz ve solunum yolu rahatsızlıkları
Radonlu Sular	Romatizmal hastalıklar, hormonal dengesizlikler, kadın hastalıklar, kalp ve kan dolaşımı rahatsızlıkları

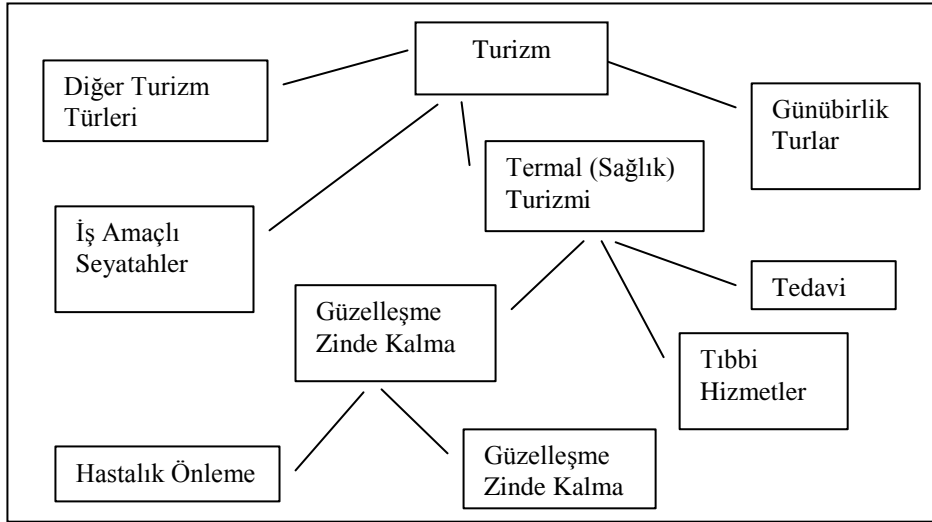
Kaynak: (Ülker; 1988, 39-45).

Tablodan da görüleceği üzere sodyum klorürlü sular deri hastalıklarına, romatizmaya, astım ve dolaşım hastalıklarına iyi gelirken, radonlu ve kükürtlü sular yine romatizmaya ve kadın hastalıklarına, hidrokarbonatlı sular ve sülfatlı sular beslenme bozukluğu ile böbrek, idrar yolu hastalıklarına iyi gelmektedir. Demirli sular kandaki demir düzeyini yükseltirken, arsenli sular bünyesel zayıflıkların tedavisinde kullanılmaktadır.

Sağlık amaçlı seyahatlere konu olan termal kaynakların sağlık ve tedavi amaçlı kullanımı olarak özetlenen termalizm; bilimsel ve tıbbi açıdan tedavi edici özelliklere sahip kaynakların değişikliğe uğratılmaksızın uygulanan kürlerle çeşitli hastalıkların tedavisi amacıyla yararlanılmasına yönelik faaliyetlerin tümü olarak tanımlanabilir. Termalizm yalnızca hasta insanlara değil, sağlıklı insanlara da hitap etmekte zinde olmak, güzelleşmek, rahatlamak amaçlarıyla da kullanılmaktadır. Bu amaçla kişilerin sürekli konutlarının bulunduğu yerlerin dışına seyahat etmeleri ve konaklamaları termal turizmi oluşturmaktadır. Şekil 1'de termal turizminin diğer turizm türleri içerisindeki yeri görülmektedir.

Şekil incelendiğinde termal (sağlık) turizminin temel turizm türleri içerisinde yer aldığı görülmektedir. Sağlık turizmini oluşturan iki temel unsurdan birini güzelleşme ve zinde kalma (wellness) amaçlı seyahat edenler oluşturmaktadır. Hastalık önleyici tur paketleri de yine bu kapsamda değerlendirilebilir. Tedavi amaçlı turizm hareketlerine katılan kişiler ise tıbbi hizmetlerden yararlanmaktadır. Bu noktada sağlık ve tedavi amaçlı kullanımı olarak özetlenebilecek termal turizm yalnızca hasta insanlara değil, sağlıklı insanlara da hitap etmektedir.

Şekil 1: Termal Turizmin Konumu

Kaynak: (Mueller ve Kaufman; 2000, 8).

Dolayısıyla kişiler içerisinde yaşadığı rutin ortamdan uzaklaşmak, doğal güzelliklere yönelmek arzusuyla doğal ilaç ve tedavi yöntemlerini daha çok benimsemektedirler. Bu doğrultuda termal merkezlere yönelik talep artmaktadır.

2.2. Termal Turizmin Gelişimi

Termal turizm dünya turizm hareketlerine katılımında karşılaşılan en eski motiflerden birisi olarak kabul edilmektedir. "Bu konuda kesin bir tarih vermek mümkün olmamakla birlikte, konuya ilgi duyulmasının M.Ö. 2000'li yıllara kadar uzandığı, hasta hayvanların doğal bir içgüdüyle yararlandıkları termal suları kullanan insanoğlunun, bu kaynakların tortu görüntülerinin ya da olağandışı sıcaklıklarının cazibesine kapılarak bu kaynaklar üzerine yoğunlaştığı kabul edilmektedir" (Tekin 2004, 20-21). Termal suların önemli ölçüde kullanıldığı dönem ise Roma imparatorluğuyla başlamış, termal suların hastalıkları tedavi edici özelliklerinin farkına varan Romalılar, gittikleri her yerde bu tür kaynakların üzerinde büyük tesisler inşa etmişlerdir. Romalıların kurduğu tesislerin sosyal amaçtan uzak, yalnızca soylu sınıfın yararlanmasına ve savaşta yaralanan askerlerin tedavisine yönelik olduğu bilinmektedir. Bu tesisler 5 ve 6. yüzyıllarda süre gelen doğal afet ve savaşlar nedeniyle tahribata uğramıştır (Bennett, King, 2004).

17. ve 18. Yüzyıllarda özellikle Avrupa aristokrasisi tarafından termal suların şifalı etkilerinden yararlanılmış, termal suların bulunduğu yöreler tedavinin yanı sıra rahatlatma amaçlı olarak sosyal aktivite merkezi durumuna gelmiştir. İngiltere'nin Bath kentindeki spalar buna ilişkin güzel bir örnektir (Cooper v.d., 1995). 20. yüzyılın ortalarından itibaren ise geniş halk kitleleri başka bir ülke ya da bölgeye tedavi amaçlı seyahat etmeye başlamıştır (Cohen, 2006; Bilgin, 2002).

Günümüzde teknolojik gelişmeyle seyahatlerin ucuzlaması ve kısalması ile birlikte kişi başına düşen gelir artışı özellikle gelişmiş ülkelerde kişilerin sağlıklarını kazanma amacıyla termal kaynakların bulunduğu alanlara gitmelerine neden olmaktadır. Bu eğilim her geçen gün seyahat edenlerin sayısını artırmakta, fitness ve sağlık (gym) merkezlerine olan talep zindelik kazandırma merkezlerine yönelmektedir (McNeill ve Ragins, 2004).

Bugün termal turizm başta Avrupa olmak üzere gelişmiş ülkelerde vazgeçilmez bir alışkanlık, kültür, yaşam biçimi olmuş olup bu sayede halk sağlığı ile işgücü verimliliğinin artacağı kabul edilmektedir. Almanya, Fransa, Avusturya, İtalya, Japonya, İsrail gibi ülkelerde kaplıca tedavisi yüksek bir kalite standardına ulaşmış ve çağdaş anlamda kaplıca-sağlıklı yaşam şehirleri oluşmuştur. Ayrıca bu ülkelerde termal turizm ile diğer turizm çeşitlerinin (golf, kış sporları, av, kongre vb.) entegrasyonu ile turizm çeşitlendirilerek yıl geneline yayılması sağlanmıştır (Özbek ve Özbek, 2008).

2.3. Termal Turizmin İşlevleri

Kişilerin sağlıklarını korumak ve iyileşmek amacıyla turistik bir işletmeye giderek öncelikle kürlere katılması bunun yanı sıra konaklama yapması, dinlenmesi ve eğlenmesiyle ilgili faaliyetlerin bütünü termal turizmi oluşturmaktadır. Bu turizm türünü diğer turizm biçimlerinden ayıran temel özellik; gezmek, görmek, eğlenmek gibi turizmin klasik motiflerinden öte “şifa bulmak” ya da “zinde kalmak”tır. Bu noktada termal turizmin sağlık işlevini “Genel Sağlık İşlevi” ve “Özel Sağlık İşlevi” olarak iki başlık altında değerlendirmek mümkündür. Genel sağlık işlevi çeşitli rahatsızlıkları bulunan kişilerin termal kaynaklardan tedavi amaçlı yararlanmalarını ifade ederken, özel sağlık işlevi sağlıklı kişilerin zinde olmak, güzelleşmek, rahatlamak v.b. nedenlerle termal kaynaklardan yararlanmalarını anlatır (Aslan, 1996).

Tedavi amaçlı termal turizm işlevini değerlendirmeden önce sağlık amacıyla hareket eden turist tipolojisine kısaca değinmek yerinde olacaktır. Bu kapsamda seyahat eden “sağlık turisti”ni farklı açılardan ele almak mümkündür. Aşağıdaki şekilde “salt turist” dışında “sağlık turisti”nin dört farklı biçimi görülmektedir.

Şekil 2: Sağlık Amaçlı Seyahat Eden Turistler

	Sağlık Turisti			
Salt Turist	Tıbbi Tedavi Gereksinimi Oluşan Turist	Hem Sağlık Hem Tatil Amaçlı Seyahate Çıkan Turist	Sağlık Amaçlı Seyahate Çıkan Turist	Salt Hasta

Kaynak: (Cohen; 2006, 89).

Şekil 2 incelendiğinde ilk sütunda sağlık amaçlı seyahate çıkmayan ve gittiği yer de herhangi bir sağlık hizmetinden yararlanmayan salt turist yer almaktadır. “Sağlık turisti” formatını ise şu şekilde değerlendirmek mümkündür (Cohen, 2006):

- Tıbbi tedavi gereksinimi oluşan turist: Sağlık amaçlı bir yere gelmeyen ancak seyahati esnasında kaza v.s. durumunda sağlık hizmetinden yararlanan ya da sonradan bu hizmetlerden yararlanmaya karar veren turistlerdir.
- Hem sağlık, hem de tatil amaçlı seyahate çıkan turist: Bu kategorideki kişiler hem sağlık hem de turistik amaçlı bir yöre ya da bölgeye gitmektedir.
- Sağlık amaçlı seyahate çıkan turist: Bu gruptaki turistler öncelikle tıbbi hizmetlerden yararlanmak ve tedavi olmak amacıyla seyahat ederler. Gittikleri yerlerde kendilerine sunulan ya da kendileri tarafından planlanan

TERMAL TURİZMİN GELİŞTİRİLMESİ KAPSAMINDA
ÇEŞME İLÇESİ TERMAL KAYNAKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

tatil, gezi v.s. aktivitelere katılırlar. Bu katılım daha çok tedavi sonrası ya da tedavi arası iyileşme dönemlerinde gerçekleştirilir.

- Salt hasta: Yalnızca tedavi olmak ve iyileşmek için seyahat ederler ve herhangi bir aktiviteye katılmazlar. Tedavilerinin sonrasında kendi ülkelerine ya da bölgelerine geri dönerler.

Günümüzde tedavi amacıyla seyahat edenler giderek artmaktadır. ABD vatandaşlarının % 20'sinin yüksek fiyatlar nedeniyle düzgün tedavi hizmetini alamaması, İngiltere ve Kanada'da büyük ameliyat ve operasyonlar için bekleme süresinin uzunluğu v.b. nedenler bu ülkelerden diğer ülke ve bölgelere yönelik önemli bir sağlık turisti potansiyelini oluşturmaktadır. Bu turizm türünün geliştirilmesinin en önemli koşulu ise riskin azaltılması koşulu ile ödenen fiyatın uygunluk düzeyidir (Pınar, 2007).

Tedavi amaçlı termal turizm tesislerinde konaklama ünitesi, kür merkezi ve rekreasyon alanı gibi üniteler bulunmaktadır. Bunlardan kür merkezinde hastalıkların teşhisinden sonra termal sudan yararlanılarak tedavi yapılmaktadır. Kür uygulaması dışında kalan zamanların değerlendirilebilmesine olanak veren açık, kapalı spor ve yürüme alanları ile, müşterilere konaklama ile yiyecek ve içecek hizmetinin sunulduğu bir ünite de bulunmaktadır.

Zindelik kazandırma amacı güden işletmeler (wellness) ise sağlıklı kişilerin zinde olmak, güzelleşmek, rahatlamak v.b. nedenlerle yararlandığı tesisleri ifade etmektedir. Günümüzde sayıları hızla artan Spa (Spa latince "sanus per aquam; Sudan Gelen Sağlık" anlamından gelmekte ve suyla yapılan bakımların bütününe spa denilmektedir) üniteleri bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu işletmelerde genellikle, vücut geliştirme için özel gereçlerle donatılmış jimnastik salonlarının yanı sıra, zayıflama amaçlı hizmet veren birimler, geniş yüzme havuzları, güneşlenme alanları, solaryum, masaj odaları, yürüme salonları, sauna ve banyolar bulunmaktadır. "Sağlığı koruma amacını da taşıyan" (Selvi, 2002) bu işletmelerde sunulan uygulamalar ile birlikte, güzelleşme, dinlenme, stresi yenme gibi düzenli egzersizler de konuklara yaptırılmaktadır. Wellness bakım uygulamaları genel olarak; doğal yaşam, ayurveda, fitoterapi (aroma terapisi), masaj, beslenme ve diyet, renk terapisi, ses terapisi, taş terapisi, meditasyon, yoga, reiki, shiatsu, tai chi vb., olarak bilinen egzersiz uygulamalarından oluşmaktadır (Özbek ve Özbek, 2008).

Diğer taraftan gürübirlik kürlerin dışında en az iki üç geceleme gerektiren destinasyon spaları da bulunmaktadır. Bu tesisler daha uzun süreli konaklama yapan müşterilere hizmet sundukları için daha büyük yatırım gerektirmektedir. Tesislere gelen müşterilere spa mutfağına sahip, sağlıklı yaşam eğitimi de verilmektedir (Kleist, 2000). Spa pazarındaki müşterilerin yoğun ilgisi ile birlikte, klasik fin saunalarında uygulanan renk ve ışık terapileri, vücudun fiziksel ve ruhsal sağlığı için buhar odalarında uygulanan toksin atmaya yardımcı aromaterapi seansları, masaj sonrası ısıtılmış koltuklarda vücudu dinlendirme gibi güzellik ve rahatlatma amaçlı yapılan uygulamalar merkezlerde en çok tercih edilen yöntemlerdir.

Uluslararası Spa Birliği (ISPA) yapılan tesisleri, uygulamalar, personel v.b. bakımından inceleyen, denetleyen ve sertifikasyonu sağlayan bir kuruluştur. Kurumdan sertifikalı olmayan spalar tanıtım kataloglarında yer alamamakta ve sigorta firmalarınca kabul edilmemektedir (Özbek ve Özbek, 2008) ISPA'nin dünya genelindeki 1200 üyesi arasında yaptığı araştırmaya göre 1-5 milyon dolar aralığında geliri olan spa merkezlerinin ciroları sürekli artış gösterirken, tedavi amaçlı termal tesis müşterilerinin çoğunluğunu rahatsız ve orta yaşı üzeri kişiler oluşturmaktadır (De Marco, 2003).

2.4. Dünyada Termal Turizm

Günümüzde termal turizm dünya genelinde özellikle Güney, Orta ve Doğu Avrupa, Asya (Orta Doğu, Japonya, Çin, Türki Cumhuriyetler) ve Güney Amerika (Arjantin, Meksika, Kolombiya) ve Kuzey Afrika (Fas, Tunus) ülkelerinde yaygınlığını korumaktadır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu bir çok ülkede termal tedavinin geleneksel ve ampirik niteliği pek değişmezken, Almanya, Fransa, İtalya, Japonya ve İsrail gibi ülkelerde tedavi yüksek kalite standardına ulaşmıştır (Karagülle, 2002). Yalnızca spa ve wellness turizm pazarı ABD ve Avrupa'da 25-30 Milyar Dolarlık bir ciroya sahipken, dünya genelindeki sağlık turizm pazarının büyüklüğünün 100 Milyar doları bulduğu tahmin edilmektedir (Pınar, 2007).

Gelişmiş ülkelerin sahip olduğu avantajlar nedeniyle Avrupa'da bir çok tedavi merkezi mevcuttur. Bu gelişimde tedavi amaçlı konaklamaların sosyal güvenlik sistemi kapsamı içerisinde ele alınmasının rolü büyüktür (Sebastian, 2002). AB üyesi ülkelerin ulusal turizm politikalarında sağlık turizmi gibi alternatif turizm türlerinin geliştirilmesinin amaçlanması bu turizm türüne katılanların sayısı ve yarattığı gelirin gelecekte daha da artacağını göstermektedir (Karagiorgas v.d., 2006). Diğer taraftan özellikle Avrupa ve Amerika'da termal turizm geleneksel turizm türleri ile desteklenerek turizm faaliyetleri yıl geneline de yayılmaktadır.

Kıta Avrupası'nın sektörde önemli bir payı olmasında Almanya'nın rolü büyüktür. Almanya'da 263 adet resmi belgeli termal tesis bulunmakta ve bunların yatak kapasitesi 750.000'e ulaşmaktadır (Selvi, 2008). Tesislere yılda yaklaşık 12 milyon kürist gelmekte ve 30 Milyar \$'a varan ekonomik katkı sağlanmaktadır. Diğer taraftan Almanya da 26 tıp fakültesinde termal tedaviye yönelik eğitim verilmekte ve bu alandaki araştırmalar desteklenmektedir (Özbek ve Özbek 2008). Almanya'da sağlık ve termal turizmi, diğer turizm çeşitleri ile çok iyi bir biçimde entegre edilerek başarılı bir sistem kurulmuştur. Ayrıca alt yapı ve üst yapı tesisleri, tıbbi uygulama teknik ve bilimsel olanaklarla desteklenmektedir.

İtalya'da binlerce yıllık termal kaynaklar Roma öncesi dönemden bu yana bir çok hastalığın tedavisinde kullanılırken bugün termal tesis sayısı 360, misafir edilen turist sayısı yıllık 600 bindir. Avusturya'da devlet bütçesi gelirlerinin neredeyse üçte biri termal suların sağlanmasıyla sağlanmakta olup Avrupa pazarının % 10'una sahiptir. Romanya ise hem termal kaynaklar açısından zengin, hem de termal turizm açısından uzunca bir geçmişe ve tecrübeye sahiptir.

ABD’de gelişen termal turizm kıta Avrupasına göre daha yenidir. ABD’de sağlık için kür tedavileriyle birlikte sağlıklı insanların zinde kalmasını sağlayan merkezler mevcuttur. Gelişmiş ülkelerin başında gelen Japonya’da ise diğer sanayileşmiş ülkelerde olduğu gibi nüfus yaşlanmakta, hükümet sağlık harcamalarını yalnızca hastane, ilaç v.b. tıbbi giderler olarak düşünmemekte, vatandaşlarının turizm, termal turizm v.b. aktivitelerle zinde ve sağlıklı kalmasını arzulamaktadır. Bugün Japonya’da 1500 termal kaynaktaki 100 milyon geceleme kapasiteli termal turizm potansiyeli bulunmaktadır. Yalnızca Beppu’da 1.000 lt/sn termal su termal turizm amaçlı kullanılmaktadır (Selvi, 2008). Geleneksel olarak Japonlar da kaliteli hizmet veren temiz işletmeleri tercih etmekte ve eğer bu hizmet diğer turistik ürünlerle desteklenirse (tarihi ve turistik yerlere gezi, trekking, alış veriş, dil kursları gibi) yöreye olan talep hızla artmaktadır (Sunu ve Aydan, 2001).

2.5. Türkiye’de Termal Turizm

Türkiye’de sayısı 1000’in üzerindeki termal kaynağın birinci derece önemli ve önceliklisi 32 adet olup, yaklaşık 350.000 kişi/gün/banyo olanağı sunmaktadır. Oysa Jeotermal kaynak potansiyelinin ancak % 3’ünü değerlendirebilen Türkiye’de toplam jeotermal ısı potansiyeli 31.500 MW’tır. Bu potansiyel 5 milyon konut ısıtma eşdeğeri veya 1 milyonun üzerinde termal yatak kapasitesi anlamına gelmektedir (Kaya, 2003). Sahip olunan termal kaynakların en önemli avantajı; doğal çıkışlı, bol verimli içerdiği kükürt ve mineraller bakımından zengin oluşudur. Bunun yanı sıra var olan potansiyelin bir kısmının deniz kıyısında, bir kısmının da orta yükseklikteki dağlık ve ormanlık bölgelerde yer alması kaynak kullanımı bakımından çeşitlilik ve çekicilik sağlamaktadır. Türkiye’nin bölgelere göre değişen uygun iklim koşulları ile bu istasyonların çekiciliği artmaktadır.

Türkiye genelindeki öncelikli önem taşıyan termal kaynaklar daha çok Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgelerinde toplanmış olup, sıcaklık değerleri bakımından değişiklik göstermektedir. Kaynakların büyük bölümünü çok sıcak sular grubu oluşturmakta ve en fazla kaynağa sahip bölgenin de Ege olduğu görülmektedir. Termal turizm açısından, dünyanın elverişli iklim koşullarına, denizlerine, zengin yer altı kaynak ve termal sularına sahip Türkiye’de yüzyıllardan beri “kaplıca” ve “yayla” geleneği bulunmaktadır. Kaplıcaya gitme, yaylaya çıkma ve deniz kıyısında dinlenme şeklinde sürdürülen gelenek, ülke düzeyinde yaygınlık kazanan toplumsal bir nitelik taşımaktadır. Termal turizmde önemli gelişmeler kaydetmiş ve kazançlar sağlamış Avrupa ülkelerindeki termal kaynakların, Türkiye ile kıyaslandığında, oldukça yetersiz ve düşük nitelikli olmasına rağmen çok iyi donanımlı tesislere sahip olmaları nedeniyle bu ülkelere dünyanın dört bir yanından turist gelmektedir (Aslan, 1996). “Oysa çok uygun koşullara sahip olan Türkiye’de normal kür mevsimi Köyceğiz-Sultaniye’de 210 güne kadar çıkarken, bu süre Almanya’nın hiçbir yöresinde 120 günü aşmamaktadır” (Sarıçay 2002. 20).

Türkiye’nin termal turizmden hak ettiği payı alamamasına yol açan nedenlerin başlıcaları; termal turizm merkezi olabilecek alanların mülkiyet sorunları, yetersiz

mevzuat, uzman sağlık ve işletme personeli eksikliği, bu tesislere ulaşımında karşılaşılan yetersiz alt yapı, yapılan tesislerin yanlış kuruluş yeri ve mimari biçimleri olarak sayılabilir. Pazar araştırması yapılmadan projelendirilen tesislerin geliştirilememesi, kamu ve özel tedavi yönetmeliklerinin termal tedaviyi yeterince desteklememesi, uluslararası akreditasyonun sektöre yerleştirilememesi termal turizmin gelişimini engelleyen diğer hususlardır

Türkiye’de zengin termal su kaynaklarının varlığına karşın termal merkezlerin ve işletmelerin sayıca az olduğu dikkat çekmektedir. Bu termal merkezlerin çoğu tıbbi ve hijyenik koşullara sahip olmayan, termal kaynağı dışında turisti çekecek birimleri bulunmayan tesislerdir. Giderek yaygınlaşan spa ünitelerinin bulunduğu tesisler ise sayıca artmakta, bugün Türkiye’de 200 civarında spa olduğu ifade edilmektedir. Sağlık Bakanlığında ve ISPA’dan ruhsat almış bir spa tesisi ise mevcut olmayıp, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğünden verilen tedavi ruhsatı ile çalışmaktadır. Türkiye’de faaliyet gösteren termal işletmelerin bir kısmı belediye belgeli iken (bunlara il özel idareleri tarafından işletilen ve denetlenenler dahil), diğer bir kısmı da Kültür ve Turizm bakanlığına bağlı olarak turizm belgeli işletme biçiminde faaliyetini sürdürmektedir. Turizm yatırım belgeli 6 adet tesis ile işletme belgeli 36 tesisin toplam yatak kapasitesi 13.687 dir. Bakanlık termal tesis amaçlı 1.020 yatak kapasiteli 5 adet tahsis yapmıştır. Yeni yapılan çağdaş tesislerle Afyon, İzmir, Balıkesir, Denizli ve Ankara termal şehir konumuna gelmeye başlamıştır (Özbek ve Özbek, 2008).

Türkiye genelinde turizm belgeli ya da belgesiz tesislere yaklaşık 300 bin kişinin gittiği ifade edilmektedir. Tablo 2’de ülke genelindeki turizm belgeli termal tesislerde yapılan konaklama, geceleme sayıları ile ortalama kalış süresi görülmektedir. Tablo genel olarak değerlendirildiğinde 2005-2007 yılları arasında termal belgeli tesislerde kalan yerli ve yabancı turist sayısı 2006 yılında 2005’e göre artarken, 2007 yılında büyük ölçüde gerilemiştir.

Tablo 2: Türkiye’de Turizm Belgeli Termal Tesislerde Kalan Turist Sayısı, Geceleme Sayısı ve Ortalama Kalış Süresi *

Yıllar	Turist Sayısı		Gec eleme Sayısı		Ortalama Kalış Süresi (Gün)	
	Yerli Turist	Yabancı Turist	Yerli Turist	Yabancı Turist	Yerli Turist	Yabancı Turist
2005	21513	1456	39693	2722	1,8	1,9
2006	28914	2333	51375	5310	1,8	2,3
2007	10121	297	13615	436	1,3	1,5

* Veriler Türkiye geneline ilişkindir, Çeşme ilçesinde ele alınan tesisler termal belgeli işletme değildir. Bu işletmelerde kalan turistlerin ne kadarının termal amaçlı konakladığına ilişkin veri bulunmadığından ilçe geneliyle karşılaştırılmamıştır.

Kaynak: (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2008).

TERMAL TURİZMİN GELİŞTİRİLMESİ KAPSAMINDA
ÇEŞME İLÇESİ TERMAL KAYNAKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Üç yıllık dönemde termal tesislerde kalan yabancı sayısı %3 ile % 7 arasında değişmektedir. Dolayısıyla termal belgeli tesislerde kalan turistlerin çok büyük kısmını ülke vatandaşları oluşturmaktadır. Yabancı turistlerin en büyük kısmını %92 ile Almanlar oluştururken, Almanları sırasıyla Amerikalı ve İngilizler izlemektedir. Yerli turistlerin ortalama kalış süresi, yabancı turistlerin kalış süresine göre kısmen daha düşüktür (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2008). Hem yerli hem de yabancı turistlerin ortalama kalış süresinin iki günün altında olması oldukça düşük bir değer ifade etmektedir.

Termal tesislerde yapılan gecelemler yabancı turistler açısından Ocak, Mart, Nisan ve Kasım aylarında yoğunlaşırken, yerli turistler açısından en yoğun ayların okulların tatil olduğu Temmuz, Haziran, Eylül ve Ağustos olduğu görülmektedir. Ülkemizi sağlık amaçlı ziyaret eden yabancıların büyük kısmı ağırlıklı olarak 25-44 ve 45-64 yani orta yaşlı, lise ve üniversite mezunu, büyük kısmı orta gelir düzeyde gelire sahip, bireysel ya da paket tur biçiminde seyahat eden, seyahatlerinden önce turizm işletmeleri ve acentalardan bilgi alan, sunulan hizmetin daha sonraki tercihlerini önemli ölçüde etkileyen kişilerden oluştuğu görülmektedir (Türsab, 2007).

Kuşkusuz bu duruma neden olan faktörlerden ilkinin bu tesislerde bulunan ünitelerin uluslararası standartlara uygun olmayışı olmaktadır. Akreditasyonu bulunmayan tesisler uluslararası termal tedavi pazarından yeterince pay alamamakta, yapılan konaklamalar termal tedaviden çok klasik tatil anlayışıyla sınırlı kalmaktadır. Bu kapsamda diğer ülkelerin sağlık sigortaları kapsamında akredite olmuş tesisler ise son derece az sayıdadır. İzmir Balçova termal tesisleri bu konuya örnek verilebilir. Tesis Nisan-Kasım döneminde % 100'e yakın dolulukta çalışıp yılda ortalama 40.000 geceleme olanak vermektedir (İzmir Life 2002). Diğer taraftan konaklama işletmelerindeki spa ünitelerinin Yunanistan ve Türkiye gibi ülkelerde lüks bir hizmet olarak algılanıp, bu tesislerin konaklama paketlerinin dışında ekstra ücret karşılığı bir hizmet olarak pazarlanmaya çalışılması (Özbek ve Özbek, 2008) bu tesislerdeki konaklama süresinin kısa tutulmasına yol açmaktadır.

3. ÇEŞME İLÇESİNDE TURİZM HAREKETLERİ VE TERMAL TURİZM

3.1. Çeşme İlçesinde Turizm Hareketleri

İzmir ilinin en batısında yer alan ilçede son yıllarda yapılan turistik tesis yatırımlarıyla birlikte gelişme kaydedilmiş ve ilçeyi ziyaret eden yerli ve yabancı turist sayısında artış sağlanmıştır. 2007 yılı verilerine göre Çeşme'ye liman (deniz) yoluyla giren yabancı turist sayısı 40.999 olup, il genelindeki toplam içerisinde %12'lik payı ile deniz yoluyla yapılan girişlerin merkez ilçeden sonraki en önemli noktası durumundadır. İlçeye 2007 yılında gelen turistler yıl boyunca 459.372 geceleme yapmıştır.

Turizm belgeli işletmelere gelenlerin % 16'sını yabancı, % 84'ünü de yerli turistler oluşturmaktadır. Bu rakam işletmelerin daha çok yerli turistlere hizmet sunduğunu göstermektedir. Geceleme sayısı bakımından yabancı turistler tesislerde ortalama 5,8 gün kalırken yerli turistlerin ortalama kalış süresi 2,7 gün olup, yabancı turistler daha uzun süreli konaklamaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2008). Bu durum ilçeye olan iç turizm talebinin kısa süreli ya da günübirlikçi olduğu, gelen yabancı turistlerin ise genelde turlarla geldiği ve yerli turistlere göre kısmen daha uzun süreli konaklama yaptıkları şeklinde değerlendirilebilir.

Tablo 3: Çeşme Turizmine İlişkin SWOT Tablosu

	Avantajlar	Dezavantajlar
İLÇE İÇİ	Çeşme'nin var olan imajı	Finansal yetersizlikler
	Sahip olunan doğal varlıklar (Güneş, Deniz, Kum, Bitki Örtüsü, Jeotermal kaynaklar)	Stratejik planlamanın bulunmaması
	Sahip olunan alt yapı yatırımları (Kanalizasyon, Otoyol, v.s.)	Belirgin bir turizm politikasının olmaması
	Coğrafi Özellikler (Konum, İklim v.s.)	Yönetsel becerilerdeki eksiklikler
	İzmir ilinin sahip olduğu turistik çekicilikler ve bu kente olan fiziksel yakınlık	Bürokratik engeller (Sit v.s.)
		Pazarlama Kaynaklarının ve kanallarının yetersizliği
İLÇE DIŞI	Fırsatlar	Tehlikeler
	Yeni pazarlara girme (Sağlık, sörf turizmi v.s. ile)	Olumsuz rekabet pozisyonu
	Turizmi çeşitlendirme yoluyla 12 aya yayma	Yeni destinasyonların pazara girmesi
	Ulusal ve uluslararası turizm hareketlerindeki hızlı gelişme	Olumsuz hükümet politikaları (Süren çalışmalara gönderilen ödeneklerin tırpanlanması)
	Rakip destinasyonların eskimesi ve yaptıkları hatalar (Bodruma duyulan tepkinin ilçeyi ön plana çıkarması)	Değişen müşteri istek ve gereksinimlerine hızlı biçimde uyamama
	İlçenin son yıllarda özellikle yurt içinde artan popülaritesi	Müşteri ve araçların artan pazarlık güçleri

Çeşme'de gerek iklim ve doğal kaynaklar, gerekse alt ve üst yapı açısından turizmin daha uzun süreli olabilmesi mümkünken, üç-dört ay gibi kısa süreli bir turizm sezonu yaşanmaktadır. İlçenin genel turizm hareketlerinden ve termal turizmden aldığı payın artırılması için bugüne kadar ikinci konutların ağırlıklı olması nedeniyle "yazlık" kültürünün egemen olduğu yörenin "turizm destinasyonu" olarak imajının oluşturulması gerekmektedir. Bu kapsamda ilçede geliştirilebilecek turistik ürün çeşitlerinden başlıcaları, güneş-deniz-kum (tatil) turizmi, termal turizm, sörf turizmi, yat turizmi, kültür ve tarih turizmi ile av

TERMAL TURİZMİN GELİŞTİRİLMESİ KAPSAMINDA
ÇEŞME İLÇESİ TERMAL KAYNAKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

turizmidir. Sayılan turizm türlerine yönelik olarak bölgesel bir SWOT analizi yapıldığında elde edilen sonuçlar bir tablo üzerinde gösterilebilir (Tablo 3).

Tablo genel olarak değerlendirildiğinde, Çeşme ilçesinin turizm hareketlerinin mevcut durumu ve gelişme potansiyelinin son derece yüksek olduğu görülmektedir. İlçenin ulusal ve uluslararası turizm piyasasındaki olumlu imajı, sahip olunan doğal ve tarihi çekicilikler, otoyol ulaşım olanağı ve büyük ölçüde tamamlanan kanalizasyon alt yapısı, İzmir iline yakınlığı ilçenin termal ve sörf turizmi başta olmak üzere geleneksel turizm biçimleriyle yeni turizm pazarlarına girmesine olanak vermektedir. Özellikle ulusal düzeyde rakip durumda olan Bodrum gibi turistik istasyonlardaki aşırı yoğunlaşma ve olumsuz imaj geçtiğimiz yıllarda Çeşme'nin popülaritesini artırmıştır.

Diğer taraftan ilçe bir takım içsel ve dışsal risklerle karşı karşıya bulunmaktadır. Daha çok ilçe turizmi için stratejik planlama yapılmadan çalışmaların yürütülmesi, yeterince planlanamayan turizm tanıtım ve pazarlama politikaları ile birlikte finansal kaynak yetersizlikleri, mevcut araziler üzerindeki sit sorunları turizmin gelişmesini engelleyici faktörler olarak değerlendirilebilir. Dünya genelinde her geçen gün sayıları artan yeni destinasyonların piyasaya girmesiyle birlikte artan rekabet, değişen istek ve beklentiler, düşen kar marjları, ülke riski ise diğer turistik istasyonlar gibi ilçe turizmi için de tehlike oluşturmaktadır.

3.2. İlçenin Termal Kaynakları

Çeşme ilçesi genelinde bir çok farklı noktada termal kaynak bulunmaktadır. 2001-2002 yılında MTA tarafından yapılan etüd ve ilgili kurumca hazırlanan "Çeşme Yarımadası Jeotermal Alanı Jeolojik ve Jeofizik Etüd Raporu" sonuçlarına göre Kızılkaya/Karadağ bölgesi sıcaklık açısından en yüksek potansiyele sahip alandır. Bu alanın yanısıra eskiden beri termal kaynakların kullanıldığı Ilica ve şifne bölgesinin önemli bir jeotermal merkez olduğu, Dalyan bölgesinde yapılan sondaj çalışmalarında ise istenen nitelikte bir termal kaynağa rastlanılmadığı belirtilmektedir.

Çeşme'de Ilica bölgesinde bulunan termal su kaynakları ile Şifne bölgesindeki termal çamur kaynağının kullanım hakkı Çeşme Belediyesi'ne, yeni sondajlarla çıkarılacak termal suyunun kullanım hakkı ise Kültür ve Turizm Bakanlığına verilmiştir. Bu kapsamda belediye tarafından yürütülen çalışmalarda kaynak ve yakın çevresinin hidrojeolojik etüdlere, su analizleri ve imar planı yapılmış, mevcut kaynaklarla konutların ısıtılması ve sistemden dönecek olan suyun enerjisi ile seracılık ve kültür balıkçılığı yapılabileceği, kullanım sonrası 40°C'nin altına düşecek sudan termal turizm amaçlı yararlanılabileceği belirlenmiştir.

Yapılan ölçümlerde bu kaynaklardan Şifne ve V kamp kaynağında 42°C lik bir sıcaklığa karşılık 10 lt/sn'lik bir debi, Topan kaynağında 56°C lik sıcaklıkla birlikte 10 lt/sn 'lik bir debi ortaya çıkmıştır. Bir kısmı deniz içinde kaynayan Topan ve Hamidiye kaynakları Şifne bölgesinde yer almaktadır. Burada

denizden kaynayan 38 adet kaynağın yanısıra denizden kaynamayan 58 adet kaynak daha bulunmaktadır. Denizden çıkanlardan Ilıca mevki kaynağı yıldızburnu dalgakıran'ının güneyinde denizde yaklaşık 2.5 metre derindedir (Meriç, 1986). Günümüzde yürütülen çalışmalar ise özellikle Ilıca ve Şifne bölgesinde yoğunlaşmaktadır. Bölgedeki en önemli iki kaynağın sahip olduğu potansiyel tablo 4'de gibi değerlendirilebilir.

Tablo 4: Çeşme İlçesinde Yer Alan İki Önemli Termal Kaynağa İlişkin Potansiyelin Değerlendirilmesi

Kriter	Ilıca	Şifne
Kaynak-Mevkii	Çeşme / Ilıca	Çeşme / Şifne
Jeolojik Özellik	İyi	İyi
Sıcaklık	Yüksek	Orta
Akış Hızı (Debi)	Yüksek	Yüksek
Su Kalitesi	İyi	İyi
Ulaşılabilirlik	İyi	İyi
Mevcut Talep	Orta	Orta
Potansiyel talep	Yüksek	Yüksek
Çevre Koşulları	Yoğun yerleşim, mavi bayraklı kumsal plaj, çok temiz deniz.	Yerleşim birimi yakını, temiz deniz, çamur banyoları
Gelişme Durumu	Orta Düzeyde Gelişmiş	Orta Düzeyde Gelişmiş
Gelişme Potansiyeli	Yüksek	Yüksek

Sıcaklık Dereceleri: Yüksek > 55, 40 < Orta < 54, Düşük < 39
Debi Hızları; Yüksek > 1.0 l/s (litre/saniye), 0.5 l/s < Orta < 0.9 l/s,
Düşük < 0.4 l/s

Kaynak: (Samsudin v.d.; 1997) formatından yararlanılmıştır.

Tablo ele alındığında, birbirine yakın konumlarda bulunan iki önemli kaynağın gelişmiş yerleşim yeri yakınında, artış eğiliminde bir taleple karşı karşıya, önemli potansiyele sahip, çok temiz deniz ve kumsal plaj yakınında yüksek potansiyele sahip, debisi yüksek kaynaklar olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan Türkiye genelinde 1.derecede önemli ve öncelikli termal merkezlerden birisi olan Çeşme, Avrupadaki benzer kaynaklara göre şifa verici üstünlüğe sahiptir. İlçede aynı zamanda deniz suyunun ısıtılmasıyla elde edilen "Tuzlu su" terapisi olarak da bilinen yöntem hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Bölgenin kaynakları deniz suyunun magmaya inerek doğal yoldan ısınıp, dezenfekte olduktan sonra doğal tatlı su terapisi ve termal suya

TERMAL TURİZMİN GELİŞTİRİLMESİ KAPSAMINDA
ÇEŞME İLÇESİ TERMAL KAYNAKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

dönüştürmüş halidir (Karagülle, 2007). İlçedeki termal suların kimyasal özelliklerinin analiz sonuçları Tablo 5'de yer almaktadır.

Tablo 5: Çeşme İlçesinde Bulunan Termal Kaynakların Kimyasal Nitelikleri

İyonlar	Mg/Lt
Potasyum	460.207
Sodyum	8.262.146
Kalsiyum	1.137.970.8
Magnezyum	1.878.652
Demir	0.400
Alüminyum	0.170
Çinko	0.130
Klorür	18.900.039
Bromür	0.126
Florür	4.800
Sülfat	2.150.000
Nitrat	0.660
Hidrofosfat	0.225
Bikarbonat	28.600
Metaborik Asit	18.630
Metasiklat Asit	13.910
Ph	6.76

Kaynak: (Yürik; 2001, 25).

İlçedeki termal suların deniz orijinli olması, ph değerinin optimumda bulunması, içeriğinde yeterli oranda mineralin bulunması birçok hastalığı tedavi edici niteliği taşımasına neden olmuştur. Bu kaynakların stres, gerginlik, depresyon, uykusuzluk, yorgunluk, enerji, yetersizlik, şişmanlık, selülit, ödem, adale ağrıları, kramp, artrozi kireçlenme, sakatlıklar, romatizma, astım, hazımsızlık, dolaşım bozuklukları, karaciğer, pankreas, böbrek, seker, siyatik, lumbago, cinsel isteksizlik, kısırlık, menopoz gibi zihinsel ve bedensel hastalıkları önlediği ve iyileştirdiği saptanmıştır. Ayrıca yörede bulunan termal çamurlarla ilgili kimyasal analizlerde cildin beslenmesi ve temizlenmesinde etkili olan kükürt ve organik maddeleri bol miktarda bulundurduğundan ciltteki hastalıkları tedavi edip cilde sağlık verdiği de tespit edilmiştir.

4. ÇEŞME İLÇESİNDE TERMAL TURİZMİN GELİŞTİRİLMESİ

İlçe genelindeki termal kaynaklar Osmanlı İmparatorluğunun son döneminde Avrupaya tedavi amacıyla gidip yeterince memnun kalmayan kişilerin zaman içerisinde bu bölgeyi tercih etmesi ile yoğun biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Bu yıllarda ziyaretçilerin 15 Nisan -15 Ağustos (hatta Eylül ayı ortalarına kadar) aralığında kara ya da deniz yoluyla şifa bulmak için ilçeye geldikleri görülmektedir (Kişi, 1995). Bu bilgilerin yer aldığı 1909 yılında yazılmış bulunan

bir eserde ilçenin termal kaynaklarından çok eski dönemlerde bile yararlanıldığı, MÖ 146'da Yunanlı Pavsaniyas tarafından kaynakların "deniz ılıcaları" olarak adlandırıldığı ve Seferihisar / Teostaki termal kaynaklardan daha üstün olduğundan bahsedildiği ve 1876 yılında Fransızlar tarafından termal suların ilk olarak analiz edildiğinden söz edilmektedir. Yine aynı belgelere göre bölgeye 1870 ve 1871 yıllarında Mısırlı Tosun Paşa gelerek şifa bulmuş ve hayır olmak üzere Ilıca bölgesine bir cami ve Çeşme yaptırmıştır *. İmparatorluğun son dönemlerinden itibaren cumhuriyetin kuruluşu ve sonrasında tedavi amacıyla gelen hasta ve ziyaretçiler için inşa edilen vasat banyo ve dinlenme odaları ise yakın zamana kadar kullanılmıştır. Günümüzde bu kaynakların bazılarının etrafında düşük vasıflı tesislerle hala hizmet verilmeye devam edilmektedir. Termal kaynakların daha iyi değerlendirilebilmesi için 2005 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ilçe turizm bölgesi ilan edilmiş olup, ilçenin imar planlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında "turizm amaçlı" düzenlemeler ön plana çıkarılarak daha çok teşvik ve sübvansedilebilmesi amaçlanmıştır.

Çeşme ilçesinin uygun iklim koşullarıyla 12 ay sağlık turizmine uygun oluşu, kısa süreli planlama için yeterli düzeyde konaklama tesisine sahip bulunması (Pınar, 2005), thalassoterapiye uygun bir çok plajın bulunması, yatırım aşamasında bulunan yatak kapasitesinin varlığı ilçenin termal turizm kapsamındaki avantajlarını göstermektedir (Pınar, 2007). Diğer taraftan ilçede termal turizmle ilişkin fiziki ve kurumsal altyapının yetersiz oluşu, potansiyel pazarlara olan uzaklığı, yerleşim alanlarının kontrolsüz biçimde büyümesi, eğitilmiş personel eksikliği, bu turizm türünde ihtisaslaşmış acenta eksikliği (Pınar, 2007) nin yanısıra, mevcut kaynaklara ilişkin bilimsel çalışmaların yetersiz oluşu yörenin dezavantajlarını oluşturmaktadır. Bu nedenle yöreye ilişkin iklim ve hava-hijyenik özellikleri detaylı olarak incelenmeli, termal tesise uygun bir coğrafyanın bulunduğuna ilişkin araştırmalar yapılmalı ve yöreye uygun bir merkez planlanmalıdır.

Planlama çalışmaları yapılırken ilçedeki termal kaynakların turizm amaçlı kullanımı iki yönlü ele alınmalıdır. Bunlar, termal kaynakların tedavi yani sağlığın yeniden kazanılması, hastalıkların iyileştirilmesi amacıyla yararlanılması ile sağlığı koruma ve zinde kalma ile güzelleşme amacıyla kullanılmasıdır. Tedavi amaçlı kullanımda kurulacak termal merkezde rahatsızlığı olan kişilerin iyileştirilmesi kapsamlı ve detaylı bir planlama çalışmasını gerektirmekte ve daha karmaşık bir özellik göstermektedir. İlçede bu yönde çalışmalar halen sürmektedir. Zindelik kazandırma amacıyla ilçe kaynaklarının kullanımı ise halen büyük ölçekli lüks turizm belgeli konaklama işletmeleriyle sınırlı kalmaktadır.

---

* Yusuf Cemal (1325), "Çeşme Ilıcaları", Matbaa-I Kütüphane, Cihan, İstanbul (Aktaran Ş.S. Kişi, A.g.e., 1995).

4.1. Termal Kaynakların Tedavi Amaçlı Kullanımı

Günümüzde ilçede termal tedavi biçimlerinden en yoğun yararlanılan form deniz suyunun ısıtılarak kullanılmasıdır. Thallassoterapi olarak adlandırılan uygulamayla ilçede yer alan beş yıldızlı tesislerde genellikle 28-38 °C arasında "Isıtılmış Deniz Suyu" veya "Deniz Çamuru" ile özellikle romatizmal hastalıklar, cilt, kalp ve kan dolaşımı rahatsızlıkları ile sinirsel yorgunluklar önemli ölçüde giderilmeye çalışılmaktadır (Ülker, 2002). Ayrıca bu tesislerde mineralli termal su ile banyo, içme ya da soluma biçiminde balneoterapi ve genel su terapileri (hidroterapi) de sınırlı olarak yapılmaktadır.

Bununla birlikte ilçede termal tedavinin uluslararası kurumlardan akredite olmuş tam teşekküllü bir termal tedavi merkezinde yürütülmesi gerekmektedir. Bu amaçla ilçede termal turizmin geliştirilmesi ve bölge ekonomisine katkısının artırılması için yapılacak termal merkez planlamasında:

- Alt ve üst yapı standartlarına uygunluğun sağlanmasına,
- Hava alanı, liman ya da istasyona en fazla 100 km uzaklığın bulunmasına,
- Bozulmamış doğa yapısına sahip olunmasına,
- Sessiz çevresel yapıya ve sosyal faaliyetlere,
- Bölgede turizm çeşitliliğinin sağlanmasına

dikkat edilmelidir. Bu genel ilkeler çerçevesinde yürütülecek çalışmalarda öncelikle termal merkezin kurulacağı alan, bu alanın çevresiye birlikte yapılaşma düzeyi, kaynakların korunması gibi kuruluş yerini ilgilendiren konular ile bu merkezde ihtiyaç duyulan donanım ve sunulacak hizmetler ele alınmalıdır.

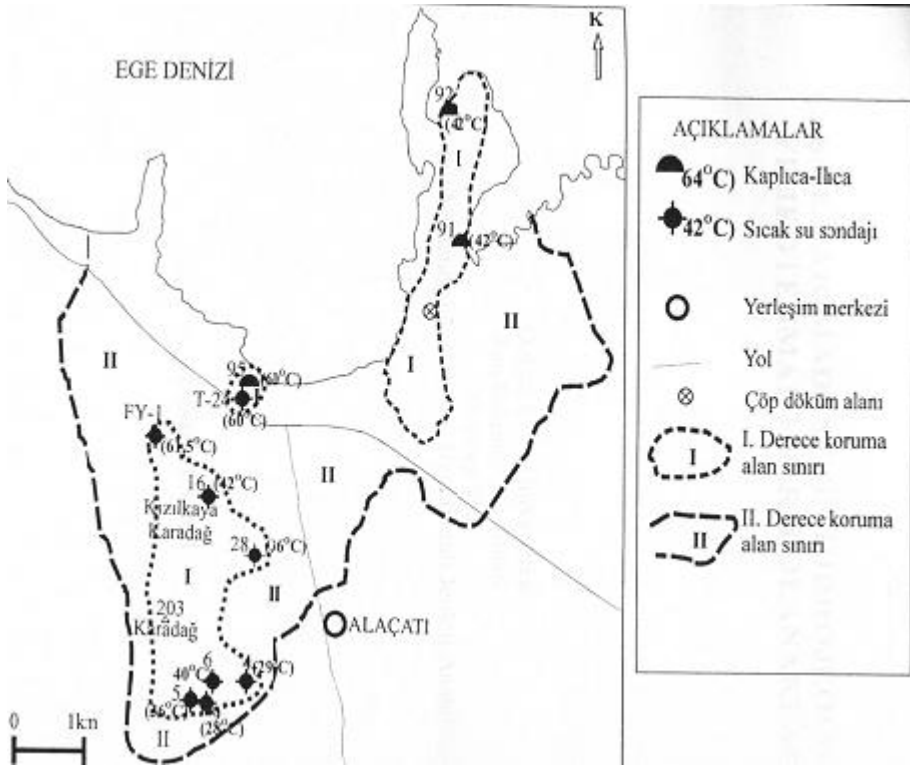
4.1.1. Termal Merkezin Kuruluş Yeri

İlçede termal tedavide kullanılacak yararı saptanmış minerallere sahip su kaynağına sahip ve termal merkez planlamasına uygun olan bölge Ilıca veya Şifne yerleşim alanlarıdır. Hacimsel açıdan önemli bir potansiyele sahip bölgenin termal planlaması yapılırken kullanılan eski kaynakların olumsuz etkilenebileceği için yeni kuyuların mümkün olduğunca açılmaması sistemin aşırı çekime bağlı olarak soğumaması için de bir gerekliliktir. Böylece hem kuzey kesimdeki mevcut kaynaklar olumsuz etkilenmeyecek, hem de deniz suyu girişini azaltarak soğumasını engelleyecektir. Böylece güney kesimlere kadar uzanan ve henüz tam olarak yararlanılamayan jeotermal alandan da yararlanılabilecektir (Gemici, 1999). Bu noktada alanın özel idareden jeotermal işletme ruhsatının alınmış veya ruhsat sahibinden kiralanmış olması, ayrıca Sağlık Bakanlığı'ndan bu suyun endikasyon raporunun alınmış ve termal sahasının imar planının yapılmış olması gerektiği unutulmamalıdır (Özbek ve Özbek, 2008).

Termal kaynakların özelliklerini zaman içerisinde kaybetmemesi ve kirlenici faktörlerden korunması diğer bir önemli konuyu oluşturmaktadır. Çeşme'de yılın belirli zamanlarında nüfus yoğunluğunun aşırı artması yer altı sularını tehdit

edebileceğinden kirleticilerin termal kaynakların uzağında depolanması gereklidir. Bu mesafeler yörenin morfolojisine, jeolojik, yapısal ve hidrojeolojik özelliklerine bağlı olup her kaynak veya kuyu çevresi için 3 koruma tampon bölgesi oluşturulmalıdır. Koruma alanları ile ilgili olarak ilçenin Alaçatı-Ilıca Bölgesine ilişkin önerilen koruma alanı sınırları Şekil 3' de görülmektedir

Şekil 3: Çeşme /Ilıca - Alaçatı Bölgesindeki Termal Kaynaklar İçin Önerilen Koruma Alanı Sınırları

Kaynak: (Gemici; 1999, 178).

Kaynağın 10-50 mt civarındaki bölgeyi kapsayan birinci koruma alanı (Şekil 3'de I olarak gösterilmiştir) her türlü kirleticiden uzak tutulmalıdır. İkinci koruma alanı ise 50-250 mt'lik bir çap içerisindeki uzaklıkları kapsar ve kirleticilerin süzülükten en az 50 gün sonra kaynağa ulaşabileceği bir konumda olmalıdır. Bunun için yer altı sularının akış yönü ve hızının cihazlarla saptanması gerekmektedir. Üçüncü koruma alanı sınırı ise hidrolojik ve hidrojeolojik besleme yapılan alanın tümünü ifade eder (Gemici, 1999).

Koruma sınırları belirlendikten sonra depreme dayanıklı inşaat yöntemleri ile çevresindeki doğal değerlerle bütünlük sağlayacak mimari yapıya sahip termal merkez, ulaşımı kolay bina yoğunluğunun çok olmadığı bir bölgede konumlandırılmalı, bağlantı yolları ile bölge ağaçlandırılmalı ve peyzaj düzenlemeleri yapılmalıdır. Bu amaçla ilçeye özgü ağaçlardan (sakız ve zeytin) ve kolay yetişebilecek, iklime uygun ağaç ve çiçeklerden yararlanılabilir.

Yapılacak termal tedavi merkezinde konaklama ünitesi inşaa edilmemesi durumunda turistlerin tedavi edildikten sonra, ilçedeki tesislerde konaklaması için uygun transfer sağlanmalıdır. Burada, söz konusu kişilerin sağlık sorunlarının bulunduğu göz önünde bulundurularak transferde kullanılacak taşıtların yeterli donanımına sahip ve konaklama yapılacak otellerin de bu kişilere özgü hizmet sunabilecekleri bir alt yapıya (özürlülere hizmet verebilecek mimari yapı, birleştirilebilir odalar, kullanışlı asansörler v.s.) sahip olması gerekmektedir.

4.1.2. Termal Merkezin Donanımı ve Sunulacak Hizmetler

Termal merkezin bünyesinde bulunacağı tesisin turizm ya da belediye belgeli mi olacağı öncelikle belirlenmelidir. Eğer işletme turizm belgeli olacaksa Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından nitelikleri belirlenen "Tuzim İşletmeleri ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik" te yer alan koşullar, belediye belgeli olacaksa, belediye mevzuatında yer alan kriterler sağlanmalıdır. Mevzuattaki asgari koşulların yanısıra merkezin planlanması ve inşasında (Aslan, 1996);

- Tüm birimler, tekerlekli sandalye ile hareket eden bir özürünün başkasının yardımı olmaksızın kullanabileceği şekilde düzenlenmeli,
- Merdiven ve kot farkları ortadan kaldırılmalı,
- Kapı, asansör açılışları iyi planlanmalı ve yemek salonları mümkün olduğunca konaklama ünitesi içerisinde yer almalı,
- Termal tedavi merkezi'nde tedavi olan kişiler için konaklama ünitesi farklı ve rahatlatıcı bir atmosfer sunacak biçimde, çoğunlukla iki kişilik, tekerli sandalye kullananları göz önünde bulunduracak şekilde balkonlu olmalı,
- Hasta ve müşteri asansörleri ayrı olmalı,
- Küvetler hastaların rahatlıkla girebileceği yükseklikte olmalı,
- Oda ve banyolarda imdat zili bulunmalı,
- Merkez girişleri ile yolların eğimi % 6 yı geçmeyecek biçimde rampalı veya en çok iki basamaklı olmalı,
- Konaklama ünitesinde oda servisi hizmeti sunulmalı,
- İşletmede acil ve yangın çıkışları iyi planlanmalı ve çarpıcı işaretlerle konuklara duyurulmalı,
- Konaklama ünitesi banyolarına herhangi bir olumsuz duruma yol açmaması için termal su verilmemeli,
- Termal tedavi merkezi ve konaklama ünitesi birbirinden en fazla 400 m mesafede olmalı ve kışın konukların açıkta yürümemeleri için tüp geçitler yapılmalıdır.

Bu ilkeler gözönünde bulundurularak yapılacak termal merkezde hangi ünitelerin bulunacağına önceden karar verilmelidir. Merkezler de endikasyonlara göre değişmekle birlikte genel olarak:

- "Banyo kürü (termal su, peloid veya gaz banyosu) yapılacak küvetler, termal havuz(lar),
- İçme kürü için uygun çeşme ve musluklar,
- İnhalasyon tedavilerinin uygulanabileceği inhalatoryum ve inhalatörler,
- Hastaların egzersiz tedavisi kapsamında su içi egzersiz uygulama yapacakları termal su egzersiz havuzları

yer almalıdır" (Karagülle ve Doğan 2002, 49). Bu birimlerden nasıl yararlanılacağı işletmenin büyüklüğüne, sahip olunan termal kaynağa ve müşteri profiline göre değişebilmektedir. Ayrıca sunulacak hizmetlere ilişkin ekipman ve donanım belirlenirken hedeflenen müşteri grubunun geldiği ülke ve sigorta kurumlarının, konuyla ilgili uluslararası sivil toplum kuruluşları ve organizasyonların standartları dikkate alınmalıdır.

Kurulacak merkezde sunulacak hizmet öncelikli olarak kaynağın iyileştirdiği hastalıklara yönelik tedavidir. Sunulacak hizmetler belirlendikten sonra bunlar için gerekli cihaz, ekipman, araç ve gereç gibi teknik donanımın yanısıra, konusunda uzman tıbbi personele (fizyoterapist, doktor v.s.), konaklama biriminde kalacak müşterilere hizmet sunacak (turizm eğitimi almış) personele ve de tedavi dışında kalan zamanda hasta, hasta yakını ve çocuklara hoş vakit geçirecek rekreasyon ve animasyon ekibine gereksinim duyulacaktır. Merkezde tedavinin dışında sunulabilecek tamamlayıcı hizmetler ise yiyecek ve içecek, konaklama, rekreasyon ve animasyondur.

Bu amaçla Çeşme bölgesindeki diğer turizm türleri (Erytraı gezisi, Dalyan'da balık yeme, Alaçatı'da sörf yarışlarını izleme, sanat ve kültürel faaliyetlere katılma, doğa yürüyüşü yapma) destekleyici turistik ürün olarak kullanılabilir gibi, İzmir'de yapılan aktiviteler de (kültürel, sanatsal faaliyetler, gezi, alış-veriş) program içerisine alınabilir. Böylece termal turizm hareketleri tüm yıla yayılıp doluluk oranları ve ilçenin ticaret potansiyeli artırılabilir.

4.2. Termal Kaynakların Zindelik Kazandırma Amaçlı Kullanımı

Termaliz turizmin "özel sağlık işlevi" sağlıklı kişilerin zinde kalması, güzelleşmesi ve rahatlamasını ifade eder. Giderek çeşitlenen bu pazarda bitkisel ve doğal içerikli kürlerle doğu asyanın etkisi görülmektedir (Tourism Queensland, 2002). Sektörde marka (daha çok ulusal) ve imaj giderek daha çok önem kazanmakta, bu merkezlerde daha fazla teknoloji kullanılmaktadır. Son yapılan çalışmalarda kişilere spa hizmetlerinin yanısıra; golf, spor, meditasyon, bisiklet, doğa temelli aktivitelerin sunulması, spa merkezlerinin rekabet şansını artırmaktadır. Yine bu merkezler arkadaş partileri ve düşün organizasyonlarına ev sahipliği yapmakta, hamile ya da yeni doğum yapmış bayanları ağırlayan, eğitim veren hizmet paketleri sunabilmektedir.

TERMAL TURİZMİN GELİŞTİRİLMESİ KAPSAMINDA
ÇEŞME İLÇESİ TERMAL KAYNAKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Çeşme ilçesi termal kaynaklarının tedavi edici özelliği kadar, zindelik kazandırdığı ve sağlığı korumayı sağladığı unutulmamalıdır. Günümüz modern yaşamında gelişmiş ülkelerde artan gelirle birlikte kişilerin zinde kalma ve sağlığını koruma amacıyla daha fazla harcama yapmaktadır. Sahip olduğu termal kaynaklar ile önemli bir potansiyel durumundaki ilçede, tedavi amaçlı termal turizm kadar tıbbi destek gerektirmeyen ve bir çok konaklama tesisinde farklı biçimlerde sunulabilecek bu turizm türü önemli bir potansiyeli oluşturmaktadır. Bu kapsamda Çeşme Otelciler Birliği (ÇEŞTOB) üyesi oteller ile Özel İdare ve Kültür/Turizm Bakanlığı arasında 1997 yılında bir adım atılmışsa da hazırlanan projeler ancak 2001 yılında uygulamaya konulabilmiştir. Tedavi merkezi için su teminin dışında projeye:

- İlçedeki otellerin termal su ihtiyacının karşılanması,
- Bölgedeki otellerin ısıtılması ve sıcak su gereksinimlerinin karşılanması,
- Termal Aqua Park termal su gereksiniminin karşılanması,

amaçlanmıştır. Otel havuzlarına verilecek termal su yalnızca dinlenme ve terapi amaçlı kullanılacak olup herhangi bir termal tedavi faaliyeti için kullanılmayacaktır. Termal havuzlarda su değişim oranı 6 kez/gün olarak öngörülmüş olup havuzda kullanıldıktan sonra atılacak suyun bir arıtmadan geçirildikten sonra reenjeksiyon yapılması uygun görülmüştür. Projenin büyük ölçüde tamamlanmasıyla mevcut kaynaklardan özel alaşımli borularla taşınan sular isteyen konaklama tesislerine bağlanmış olup halen bu tesislerde kullanılmaktadır. Bu tesislerin büyük kısmını turizm belgeli tesisler oluşturmaktadır.

Tablo 6: Çeşme İlçesindeki Turizm Belgeli Konaklama Tesisleri, Kapasiteleri, Spa ve Wellness Ünitesine Sahip Tesisler ve Tesislerin Açık Olma Durumu

Tesis Türü Otel ve Pansiyon	Tesis Sayısı	Açık Olduğu Dönem		Spa ve Wellness Ünitesi Bulunan		Spa ve Wellness Ünitesi Bulunmayan		Toplam Yatak Kapasitesi	
		S	T	Tesis	Yatak	Tesis	Yatak	S	T
İki yıldızlı	11	10	1	1	60	10	910	970	60
Üç yıldızlı	5	4	1	2	390	3	759	1149	70
Dört yıldızlı	3	3	-	1	429	2	480	909	-
Beş yıldızlı	5	1	4	5	2616	-	-	2616	414
Özel	1	1	-	1	152	-	-	152	-
Pansiyon	4	4	-	-	136	-	-	136	-
Genel Toplam	29	26	3	10	3783	15	2149	5932	544

S: Sezonluk Tesisler: Genellikle Nisan-Eylül Döneminde Hizmet Veren Tesisler (Bu sayının içerisinde yıl boyunca çalışan tesisler de bulunmaktadır)

T: Yıl Boyunca Hizmet Veren Tesisler

Termal suların bağlandığı tesislerle birlikte, ilçede yer alan turizm belgeli tesisler, yatak kapasiteleri, yıl içerisinde hizmet verdikleri dönem, spa ve wellness ünitelerinin bulunup bulunmadığı bir tablo üzerinde değerlendirildiğinde (Tablo 6) İlçe genelinde yer alan 29 adet turizm belgeli tesisin büyük bölümünü iki yıldızlı tesisler oluşturmaktadır. Yatak kapasitesi bakımından en büyük kapasiteyi ise beş yıldızlı tesisler oluşturmaktadır. Beş yıldızlı otellerin biri dışında tümü yıl boyunca hizmet vermektedir.

Tabloda yer alan spa ve wellness ünitesi bulunan tesislerin dağılımı incelendiğinde beş yıldızlı tesislerin tümünde bu üniteler bulunurken dört yıldızlı otellerin yalnızca birinde, üç yıldızlı otellerin ikisinde ve tek yıldızlı tesislerin de yine bir tanesinde ünite yer almaktadır. Bu üniteleri bulunan beş yıldızlı işletmelerin biri dışında dördü yıl boyunca açıktır. Dört yıldızlı tesis ve bunların spa üniteleri ve üç yıldızlı tesislerin biri dışında kalanlar yalnızca yaz döneminde hizmet sunmaktadır. İki yıldızlı tesislerden spa ünitesine sahip kış döneminde hizmet veren tesis ise bulunmamaktadır. Dolayısıyla ilçede hizmet veren beş yıldızlı tesisler dışında termal su bağlanan tesislerin kış döneminde de hizmet verdiklerini söylemek güçtür. Bu konuda ilçenin önündeki handicap yapılan ünitelerin uluslararası standartlardan uzak olması ve yeterince tanıtımının yapılamamasıdır. Oysa bu üniteler Avrupa ülkelerinde diğer turizm türleriyle birlikte turizmin yıl geneline yayılmasında en önemli alternatifi oluşturmaktadır.

İlçedeki biri dört yıldız olmak üzere tüm beş yıldızlı tesislerindeki spa ve wellness üniteleri modern tasarım ve mimarileriyle dikkati çekmektedir. Bu tesislerde ağırlıklı olarak:

- Terapi amaçlı vücut bakımları,
- Doğal vücut bakımları,
- Özel yüz ve vücut bakımları,
- Masajlar,
- Doğal özel yüz bakımları,
- Güzellik programları,
- Çamur banyoları

kürleri uygulanmaktadır.

Kalitesi ve niteliği kaybolmadan işletmeye getirilen suyun spa ve wellness ünitelerinde yer alan birimlerde en iyi biçimde kullanılması kuşkusuz sahip olunan donanım ve bunu kullanacak uzman personelle sağlanabilecektir. Bunun için konusunda uzman personel temini ve çalıştırılması konusunda ilçede faaliyetlerini sürdüren işletmecilere büyük görev düşmektedir. Sunulan hizmetlerin uluslararası hizmet standartlarında yürütülmesi, uluslararası birliklere akreditasyonun sağlanması, potansiyel müşterilere de tanıtımının yapılması gerekmektedir. Ayrıca bu faaliyetler sürdürülürken bu tür merkezlerin marka haline gelmesinin uzun zaman aldığı da unutulmamalıdır.

5. SONUÇ

Çeşme ilçesi ülkemizin batısında yer almakta, doğal ve kültürel çekicilikleriyle önemli bir turizm potansiyeli oluşturmaktadır. İlçe genelindeki mevcut ikinci konut sayısının fazlalığı, değişen turizm eğilimleri karşısında yetersiz kalan arz yatırımları, ilçenin hareket alanını kısıtlayan koruma kurulu (sit) kararları gibi nedenler ilçe turizminin gelişimini yavaşlatmıştır. Son yıllarda sayıca artan ve niteliği yükselen turistik yatırımlarla birlikte ulusal ve uluslararası turizm piyasasında tekrar gündeme gelen ilçede yürütülen çalışmalarda sörf ve termal turizm ön plana çıkarılmıştır.

Özellikle termal kaynakların turizme kazandırılmasıyla, yaz dönemiyle sınırlı kalan turizm mevsiminin tüm yıla yayılabileceği, ortalama müşteri harcamalarının yükseltilebileceği ve sürekli bir müşteri potansiyeli sağlanabileceği unutulmamalıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan 2023 yılı stratejik planlama çalışmalarında termal turizm ana planı hazırlanmış ve bu plana göre termal turizm gelişim bölgeleri içerisinde Güney Ege Termal Turizm Destinasyonu kapsamında İzmir ve diğer ilçelerle birlikte Çeşme'deki termal kaynak potansiyelinin değerlendirilerek her birinin turizm merkezi ve destinasyonu olması hedeflenmiştir.

Yürütülen çalışmalarda değişen tüketici tercihleri dikkate alınarak turistik ürün çeşitlendirilmesi kapsamında termal kaynakların turistik amaçlı değerlendirilerek turizmin geliştirilebilmesi için mevcut kaynaklar hem sağlık (tedavi), hem de zindelik sağlama amaçlı kullanılmalıdır. Bu amaçla;

- İlçedeki termal kaynaklarının detaylı bir envanteri çıkarılmalıdır. Bu kapsamda daha önceden yapılmış çalışmalarda elde edilen veriler de kullanılabilir.
- Konuyla ilgili olarak ilçe yerel yönetimi, otelciler birliği ve diğer ilgili kişi ve kurumlar arası organizasyon ve koordinasyon sağlanmalıdır.
- Yabancı sermayeyi ilçeye çekecek düzenlemeler yapılmalıdır. İlçeye yönelik turist trafiğinin artırılması için yatak kapasitesi ve direkt uçuşlar artırılarak, tur operatörlerinin kataloglarına girilmelidir.
- Termal tedavi merkezinin kurulacağı bölgeye ilişkin bağlantı yolları ve diğer alt yapı yatırımları belediye tarafından hızla yapılmalıdır.
- İlçenin jeolojik ve jeomorfolojik yapısına uygun olarak, termal suyun uluslararası standartlara uygun biçimde çıkarılması ve koruma sınırları oluşturulması gerekmektedir. Bu kapsamda belediyeye sorumluluk düşmektedir.
- İlçede kurulacak tedavi merkezinde sunulacak hizmetlerde termal kaynakların niteliği, uluslararası eğilim ve standartlar dikkate alınmalıdır. Bu amaçla Çeşme ilçesiyle ilgili yapılmış tıbbi araştırma bulgularından yararlanılabilir. Ayrıca yeni bilimsel yayın ve araştırmaların yapılması teşvik edilmelidir.

- İl merkezinde faaliyet gösteren ve halen Balçova Termal Tesislerine destek veren Dokuz Eylül Üniversitesi ile Ege Üniversitesi hastanelerinin ilgili bölüm ve ana bilim dallarıyla ortak çalışmalar yapılarak ihtiyaç duyulan sağlık personeli için özel eğitim programları düzenlenmelidir.
- Yazlık konutların yoğun biçimde bulunduğu ilçenin uzun dönemli stratejik master planları hazırlanarak, yeni ikincil konutların yapılması sınırlandırılarak, ilçenin taşıma kapasitesi belirlenmeli ve bunun aşılmasına yönelik tedbirler alınmalıdır.
- İlçenin sahip olduğu termal tesislerin tanıtım ve pazarlanmasında uluslararası turizm ve seyahat organizasyonları, dernek, birlik ve sivil toplum kuruluşlarıyla sürekli işbirliği yapılmalı, sağlık ve termal turizm ile ilgili uluslararası fuar ve etkinliklere katılmalıdır. Bu kapsamda mevcut oluşumlar (Destination İzmir gibi) in yürüttüğü faaliyetler daha etkin biçimde kullanılabilir. Ayrıca 2011 yılında ilçede Uluslar arası Spa Birliği Yıllık Toplantısının yapılması bölge için önemli bir tanıtım fırsatını oluşturacaktır.

Bu çalışmalar yapılırken ilçedeki termal kaynaklardan yararlanmanın sürdürülebilirliğinin doğanın ekolojik dengesinin korunmasına bağlı olduğu unutulmamalıdır. Öte yandan Türkiye’de genel sağlık politikasında yeni koşullar dikkate alınarak ilaca dayalı tedaviye alternatif olarak sahip olunan termal tesislerin modernize edilerek tıbbi ve teknik açıdan yeterli ekipman ve personel ile desteklenerek sosyal güvence kapsamında değerlendirilmesi ise yalnızca ilçenin değil ülke genelindeki termal turizm potansiyelinin daha rantabl ve verimli kullanılabilmesine olanak verecektir.

6. KAYNAKLAR

ASLAN, Zeynep (1996): “Ege Bölgesine Yönelik Termal Turizm Talebinin Analizi ve Termal Turizm İşletme Modeli, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

BENNETT, M., KING Brian ve L. MILNER (2004): “The Health Resort Sector in Australia: A Positioning Study”, Journal of Vacation Marketing, 10(2): 122-137.

BILGIN, Ece (2002): Ece Bilgin, “Sağlık Turizmüne Yeni Bir Bakış”, 2002, <http://www.turizm gazetesi.com>. Erişim: 10.05.2007.

COHEN, Erik (2006): “Medical Tourism in Thailand”, New Perspectives and Values in World Tourism & Tourism Management in the Future, Turk-Kazakh International Tourism Conference, 20-26 November 2006, Antalya: 87-117.

COOPER, C.P., FLETCHER., J., Noble, A. Ve WESTLAKE, J.N. (1995): “Changing Tourism Demand in Central Europe: The Case of Romanian Tourism Spas”, Journal of Tourism Studies, 6(2): 30-44.

TERMAL TURİZMİN GELİŞTİRİLMESİ KAPSAMINDA
ÇEŞME İLÇESİ TERMAL KAYNAKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

DE MARCO, D. (2003): "Spas: Not Juist for Women; Men Make up 29 per cent of All Spa Goers", Washington Times, 22 Eylül.

GEMİCİ, Ünsal (1999): "Çeşme Yarımadası'nın Hidrojeolojisi ve Jeotermal Enerji Olanakları", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), DEÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

İZMİR LIFE (2002): "Termal Sağlık Yanıbaşımızda", 7/1 (Mart).

KARAGIORGAS, Michaelis, Theocharis TSOUTSOS, Vassiliki DROSOU, Stéphane POUFFARY, Tulio PAGANO, Germán LOPEZ LARA and José Manuel Melim MENDES (2006): "HOTRES: Renewable Energies in the Hotels: An Extensive Technical Tool for the Hotel Industry", Renewable and Sustainable Energy Reviews, 10(3): 198-224.

KARAGÜLLE, Zeki (2002): "Kaplıca Tedavisi, Balneoterapi ve Klimaterapi", Kaplıca Tıbbi ve Türkiye Kaplıca Rehberi, (Ed. Z. Karagülle ve M.B. Doğan), Nobel Tıp Kitabevi.

KARAGÜLLE, Zeki ve Mahmut B. DOĞAN (2002): "Çağdaş Kaplıcalar Üzerine Genel Bilgiler," Kaplıca Tıbbi ve Türkiye Kaplıca Rehberi, (Ed. Z. Karagülle ve M.B. Doğan), Nobel Tıp Kitabevi.

KARAGÜLLE, Zeki (2007): "Termal Turizm", Çeşme Ulusal Turizm Sempozyumu, Ege Üniversitesi, Çeşme Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, 21-23 Kasım 2007, Çeşme.

KAYA, Muammer (2003): "Türkiye ve Eskişehir'in Termal Maden Suyu Potansiyeli ve Sorunları", Eskişehir Ticaret Odası Dergisi, 20(87): 8-13.

KİŞİ, Şule Ş. (1995): "Çeşme Ilıcaları", Uluslararası Çeşme Tarih ve Kültür Sempozyumu.

KLEIST, M. (2000): "Defining The Destination Spa Experience", American Spa Magazine, September.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI (2008): "Konaklama İstatistikleri", <http://www.kultur.gov.tr/TR> Erişim Tarihi: 28.08.2008.

McNEILL, Kimberly R. Ve Edna J. RAGINS (2004): "Staying in the Spa Marketing Game: Trends, challenges, strategies and techniques", Journal of Vacation Marketing, 11(1): 31-39.

MERİÇ, E. (1986): "Deniz Dibi Termal Kaynakların İnsan Yaşamı Üzerine Etkisi Hakkında Güncel Bir Örnek (Ilıca-Çeşme-İzmir)", TJK Bülteni, 29.

MUELLER, Hansruedi ve Eveline Lanz KAUFMANN (2000): "Wellness Tourism: Market Analysis of a Special Health Tourism Segment and Implications for the Hotel Industry", *Journal of Vacation Marketing*, 7(1): 5-17.

ÖZBEK, Dilek ve Toros ÖZBEK (2008): "Sağlık ve Termal Turizm", *Haber Bülteni (TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yayını)*, 2/3: 99-113.

PIRNAR, İge (2005): "İzmir İli İçin Turizmin Yeri ve Geliştirme Önerileri", *Celal Bayar Üniversitesi, Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 12/1.

PIRNAR, İge (2007): "Sağlık Turizmi, Özellikleri ve İzmir İçin Potansiyeli", *V. Turizm Sempozyumu: Sağlık Turizmi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, 25-26 Ekim 2007, İzmir.

SAMSUDIN, A. R., U. HAMZAH, R. A. RAHMAN, C. SIWAR, M. F. JANİ, R. OTHMAN (1997): "Thermal springs of Malaysia and their potential development," *Journal of Asian Earth Sciences*, 15(2-3): 275-284.

SARIÇAY, Nesrin (2002): *Termalizm ve Türkiye: Ege Bölgesi ve İzmir'in Termal Turizmdeki Şansı*, İTO Yayın No:123, İzmir.

SEBASTIAN, I. (2002): "Health & Spa Tourism", *Spa Australasia*, 13: 36-43.

SELVİ, Murat Selim (2002): "Termal Turizm Pazarlaması Kapsamında Devre Tatil ve Devre Mülk Sistemleri ve Satış Geliştirmedeki Rollerini", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

SELVİ, Murat Selim (2008): "Sağlık Turizmi", *Turistik ürün Çeşitlendirmesi*, (Ed. Necdet Hacıoğlu - Cevdet Avcıkurt), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

SUNU, M. ve Ö. AYDAN (2001): "Contemporary trends in Thermal Tourism and its importance for Turkey" 1. Ulusal Kaplıca Turizmi Sempozyumu, Balıkesir, 5-6 Mayıs 2001.

TEKİN, Yılmaz (2004): *Türkiye Şifalı Sular Rehberi*, Ankara: Ümit Yayıncılık.

TOURISM QUEENSLAND (2002): "Health and Spa Tourism", <http://www.pttc.com.au/research>, Erişim Tarihi:10.10.2007 .

TÜRSAB (2007): "Spa Turizminde Büyük Olanaklar", Eylül 2003, <http://www.tursab.org.tr> Erişim: 28.03.2007.

ÜLKER, İsmet (1998): *Türkiye'de Sağlık Turizmi ve Kaplıca Planlaması*, Ankara.

ÜLKER, İsmet (2002): "Deniz Termal Uygulamaları", *II. Turizm Şurası Bildirileri*, 12-14 Nisan, Ankara.

TERMAL TURİZMİN GELİŞTİRİLMESİ KAPSAMINDA
ÇEŞME İLÇESİ TERMAL KAYNAKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

YILMAZ, Burçin (2004): “Su, Koku ve Atmosfer”, AD Tasarım + Mimarlık + Sanat Dergisi, Mart 132.

YÜRİK, Esin Özkan (2001): “Çeşme'nin Termal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi”, Birinci Ulusal Kaplıca Turizmi Sempozyumu, Balıkesir Üniversitesi, 5-6 Mayıs, Balıkesir.